

LA PUNTUACIÓ, ENS SONA?

«A la superfície ressonen les paraules, que és matèria inventada de què ens valem per comunicar. En la profunditat del codi, les encadenam amb els signes per posar música als nostres escrits...»

(Proverbi portolà)

UNITAT 1 | ELS SIGNES..., O ELS INSTRUMENTS PER TOCAR UNA BONA CANÇÓ: OPORTUNITAT I JUSTIFICACIÓ

CONTINGUTS

- 1.1. Una comparança, per entendre'ns: el *fil* musical
- 1.2. L'abast de la comparança
- 1.3. La *música* no s'improvisa
- 1.4. Per a què ens serveix aprendre a *tocar* bé aquesta *música*
- 1.5. La nostra *proposta* per *tocar* en directe
- 1.6. Estructura i contingut *proposats*

Autor/a: Gabriel Rossinyol

Data d'elaboració: octubre de 2019

Aquesta obra es difon mitjançant la llicència [Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

1.1. Una comparança, per entendre'ns: el *fil* musical

Tot i que, de ben segur, no és el començament esperat en un material que tracta de la puntuació, us proposam que, abans de res, llegiu la següent entrada del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2):

cançó

1. «Composició musical destinada a ésser cantada a una o més veus, generalment en vers, i sovint amb acompanyament instrumental».

Ara, mirau de retenir el sentit general d'aquesta definició, perquè serà el nostre punt de partida —una mica sorprenent, tot sigui dit—, que s'anirà aclarint i desgranant de mica en mica. Bàsicament, però, es tracta d'activar la nostra capacitat d'associar conceptes en principi diferents per copsar l'esperit primer d'allò que ens interessa aprendre, o reforçar, amb aquest material: la puntuació!

I és que, en el fons, la lectura d'un text ben puntuat provoca la mateixa grata sensació que escoltar una bona cançó o, senzillament, una cançó que ens agrada... Per això, hem trobat il·lustratiu, al llarg de les pàgines que venen a continuació, seguir el paral·lelisme de la música per mirar de fer entendre, d'una manera volgutament simple i planera, una matèria tan complexa i variable com són les funcions que desenvolupen els signes de puntuació, amb la intenció de tenir a la nostra disposició les eines bàsiques i necessàries per elaborar texts ben construïts. Perquè, precisament, sempre procurarem adoptar el punt de vista del redactor, el qual és aquí el que més ens interessa.

Així, perquè la comparació entre aquests dos mons —música i puntuació, quasi res!— tenguim sentit, ens haurem d'imaginar, per exemple, un grup de música sobre l'escenari, i, després, la col·locació *física* dels músics damunt el cadafal a punt de començar l'actuació, i, encara després, com sonen les seves cançons...

Un cop fet aquest exercici d'imaginació, esperam que les imatges resultants contribueixin a esclarir una mica la lectura del material, la qual, si bé reconeixem que és difícil que sigui del tot entretinguda, versa d'una disciplina (*l'art* de puntuar) que té la importància de *retratar* la qualitat lingüística dels texts escrits.

1.2. L'abast de la comparança

Segons el símil proposat, i passant ja a un terreny pròpiament *musical*, hem *batejat* la coma i el punt com a «veu cantant» perquè són els signes més usats (sobretot, *ella!*) i, per això, consideram que duen el pes del ritme... En conseqüència, també són els més proclius a generar dubtes i errors a l'hora d'escriure i, així, tal com s'esdevé quan al cantant de torn li falla la veu, hem qualificat de «gall estrident» els mals usos d'aquests dos signes *bàsics*. A més, per rematar-ho, partim de la coma i el punt per explicar els altres *instruments* de la puntuació o, si més no, aquesta «veu cantant» ens serveix de referent per explicar l'actuació *musical* de la resta de signes presents a l'escenari.

Tornem a pensar en els músics sobre l'escenari —i, concretament, en com s'hi ubiquen i en la melodia que són capaços de fer sonar amb els seus instruments. Així se'ns apareixen els altres signes, a banda dels de la «veu cantant»:

- La corba entonativa de la interrogació i l'exclamació és comparada amb un instrument de vent que modula, com és la flauta.
- Un instrument de corda, la guitarra, situada sempre davant a l'escenari, en primer pla, representa per a nosaltres tot un conjunt de signes que, poc o molt, s'expliquen a partir de la ja esmentada «veu cantant»: són el punt i coma, els dos punts i els punts suspensius.
- A la part de darrere de l'escenari, com un ressò, la bateria o, duit al nostre *joc* comparatiu, uns signes «auxiliars», però amb quota de protagonisme: els parèntesis i els guions.
- Les cometes se situen al final de l'exposició perquè, quan usam aquest signe *doblet* (format per un signe d'obertura i un altre de tancament), consideram que ja som capaços de compondre una *cançó* que desprengui bona *melodia*, atès que tot el fragment que hi ha dins els signes està ben puntuat.

Així mateix, a fi de demostrar que un tema clàssic com la puntuació és, no obstant això, ben present a l'actualitat, el darrer punt del material tracta mínimament de com actua l'exercici de puntuar en el món de les xarxes socials. Respecte d'aquest tema, la nostra pretensió és demostrar que els signes de puntuació també s'han adaptat a la nova realitat i, per aquest motiu, han de tenir la presència que es mereixen sobre l'escenari de les xarxes; o, dit a la *nostra* manera, hi han de poder tocar la *música* que saben produir. En definitiva, l'apartat final vol ser una humil aportació per evitar confusions en la qüestió de la difícil convivència entre xarxes i puntuació. En parlarem...

1.3. La *música* no s'improvisa

Altrament, seguint la comparança del *fil musical*, podem afirmar que, així com es pot arribar a compondre i interpretar una bona cançó a partir de combinacions diverses entre veu i instruments, també és cert —com han repetit moltes vegades els experts en la matèria— que no hi ha una sola manera de puntuar correctament una frase o un text. Ara bé, aquest principi bàsic no ens ha de fer perdre de vista altres dues realitats fonamentals:

- a) Tots els signes de puntuació tenen uns usos obligatoris que nosaltres entenem com a *segurs*; aquests casos, per tant, invaliden la possibilitat de puntuar a la lliure elecció de qui redacta, malgrat que és cert que la tria dels signes pot dependre d'elements més o menys *subjectius* com ara la llargària de la frase o el propòsit comunicatiu del redactor. Sigui com sigui, explicar aquest

tipus d'usos serà un dels capítols fonamentals del material que ara estau llegint.

- b) Els usos *opcionals* o *interpretables* dels signes de puntuació també obeeixen a unes regles o uns criteris més o menys fixos que s'han de tenir en compte a l'hora de triar un signe o un altre. Aquests usos *mal·leables* s'intentaran ordenar i sistematitzar en aquest manual després d'haver-nos referit als casos més segurs que s'han indicat en l'apartat a) anterior.

De fet, hem volgut predicar amb l'exemple a l'hora d'exposar les nostres argumentacions en aquest material, de manera que hi intentam utilitzar diferents estils de puntuar per oferir una mostra del ventall de possibilitats que ofereixen els signes. Això, acompanyat d'una mica de joc tipogràfic que és present tant en les explicacions com en els exemples, i que es basa sobretot en la utilització de la lletra cursiva i alguns quadres i colors. Si voleu, fixau-vos-hi, a veure si ho hem aconseguit...

1.4. Per a què ens serveix aprendre a *tocar bé aquesta música*

Al llarg de les pàgines següents comprovarem, a la pràctica, que els signes de puntuació són, en si mateixos i abans de res, signes (*orto*)gràfics. Això ens permet concloure —com sempre fan les obres de referència en la matèria— que l'ús pertinent dels signes de puntuació és tan necessari per comprendre qualsevol text escrit com l'aplicació correcta de les regles ortogràfiques i gramaticals. En efecte, perquè un text funcioni i accomplixi el seu propòsit comunicatiu ha de contenir i compaginar els dos aspectes assenyalats: una adequada correcció escrita i una puntuació que l'acompanyi.

En aquest sentit, convé aclarir que tant l'estructura com el contingut mateixos d'aquest treball s'han dissenyat a partir de les tres funcions bàsiques que exerceixen els signes de puntuació; o sigui:

DELIMITAR el discurs amb la finalitat de FACILITAR la interpretació correcta de la informació i EVITAR ambigüitats.

Tal vegada són moltes idees juntes, però quedem-nos ara per ara amb aquestes tres accions associades a la puntuació: *delimitació*, *facilitació* i *evitació*. Si les aplicam en el moment d'escriure o, senzillament, si les tenim interioritzades, de ben segur que entendrem el sentit últim de puntuar.

1.5. La nostra *proposta per tocar en directe*

En primer lloc, som conscients que qualsevol usuari de la llengua té a l'abast una gran quantitat d'obres de referència que expliquen a bastament tots els usos i les particularitats dels diferents signes de puntuació. Dit això, podem afegir seguidament que no tindria gaire sentit que aquest material es limitàs a *reproduir*, ni que fos a la *nostra* manera, la informació que ja figura en aquestes obres.

No, certament, el nostre propòsit segueix un altre camí: tal com ja s'ha avançat al principi de la introducció, mitjançant un estil fàcil i entenedor, volem ensenyar al lector —també, redactor— les eines imprescindibles per puntuar bé els texts que elabori; consegüentment, només pretenem donar a conèixer i treballar els usos més habituals dels signes de puntuació. Per això mateix, el manual no inclou absolutament tota la casuística dels signes, però sí la *necessària* per assolir el nostre objectiu final d'escriure *cançons melodioses*. Ja ens entenem, no?

Entrats ja pròpiament en el contingut, tots estarem d'acord que un tema com el que ens ocupa necessita forçosament un enfocament que tendeixi a la pràctica; la «teoria» —diguem-ne—, per si sola, no basta per puntuar bé els texts que redactem, sinó que hem de poder sortir a la palestra (*tocar en directe*, en definitiva!) i veure sobre el terreny l'*actuació* dels signes. Per això mateix, els exemples comentats que figuren al final dels apartats representa una part fonamental per copsar el vertader sentit del material.

Per això mateix, d'una banda, hem intentat simplificar fins on hem pogut el contingut teòric referit a cada un dels *instruments* que tenim per puntuar els texts, però, de l'altra, hem volgut *teoritzar* sobre aspectes de la puntuació que moltes vegades es donen per sabuts, malgrat que són necessaris per entendre el funcionament dels signes. D'aquí que tal vegada trobem algunes explicacions en principi elementals, però que consideram imprescindibles per al domini de la puntuació.

1.6. Estructura i contingut *proposats*

Hem dividit el material en diferents *apartats* i *seccions* corresponents als diferents signes descrits, designats, uns i altres, mitjançant denominacions que volen ser suggerents i un pèl originals, amb el propòsit de fer més amena l'assimilació i la retenció de principis i conceptes. De la mateixa manera, els usos concrets dels signes solen identificar-se per mitjà de paraules o expressions *clau* que pretenen resumir les característiques principals d'aquests signes.

Així doncs, fugim de plantejaments estrictament acadèmics i prescindim voluntàriament de certa precisió tècnica en benefici d'aconseguir el nostre gran propòsit: ajudar a puntuar *amb suficiència* els nostres escrits.

Entenem els apartats (identificats en el material amb l'anteposició de números d'ordre, entre d'altres) com reculls purament teòrics referits a les característiques dels signes. En una majoria d'ocasions, aquests apartats van reforçats amb la presència de «notes afinades» que aprofundeixen en determinats trets identificatius dels signes.

Endemés, destacam especialment l'existència d'un apartat amb títol prou eloqüent, «El gall estrident: usos incorrectes», el qual ja hem esmentat més amunt quan ens hem referit a la coma i el punt, però que afecta també altres signes com

els dos punts o els punts suspensius. Consideram que hi ha un seguit de signes que presenten uns usos tan rebutjables que val la pena crear un apartat només per condemnar-los. D'aquesta manera, des d'ara mateix, la imatge i el cant característic del gall queden vinculats en el material a una mala *acústica*, és a dir, a una redacció defectuosa i poc acurada. Aquesta relació s'executa en alguns fragments de les pàgines següents mitjançant el símbol 🗨️, que indica estridència, és a dir, incorrecció.

Per la seva banda, en les seccions (identificades amb els colors de fons) s'aprofundeix en alguns aspectes de la puntuació o se'n remarquen determinats trets. Particularment:

- La secció «En clau de sol » tracta de qüestions entonatives i rítmiques.
- A «Sonen tambors... » donam pistes, més aviat d'estil *casolà*, per entendre millor alguns secrets de la puntuació.

Una menció a part mereixen les seccions pràctiques titulades «Un, dos... provant, provant!» i «Dos, un... tallam, tallam!». Com els seus noms indiquen, pretenen exemplificar casos oposats, en el sentit que en la primera d'elles s'hi aborden generalment els bons usos en matèria de puntuació, mentre que la segona va lligada a l'apartat «El gall estrident».

Cal destacar que, tal com hem avançat més amunt, al final dels apartats teòrics apareixen els exemples pràctics, comentats mitjançant dues subseccions, «Què ressaltam?» i «Què repassam?», que volen relacionar els continguts teòrics amb la pràctica de la redacció. La primera subsecció centra l'atenció en els aspectes que poden ocasionar més problemes a l'hora d'emprar els diferents signes de puntuació, mentre que la segona incideix sobre característiques dels signes ja abordades i pretén *arrossegat* pràctiques ja apreses.

També en relació amb la pràctica, hem d'aclarir que els textos que conformen els exemples normalment s'han extret, amb les seves adaptacions, de la mateixa realitat del nostre dia a dia: publicacions diverses, premsa i publicitat, converses...

Sobretot, ens ha preocupat que els casos que admeten més d'una possibilitat de puntuar no generin confusió entre els lectors i, així, hem pretès evitar que aquesta *varietat* sigui considerada una excusa per qualificar la puntuació com a pràctica poc rigorosa.

Encara lligat amb l'anterior, es fa constar en el material i s'hi treballa una altra circumstància que condiona la manera de puntuar una frase o un text i que demostra la importància de dominar l'escriptura dels signes: així com el so d'uns mateixos instruments dona lloc a sintonies diverses segons si es toquen amb un estil o un altre, una mateixa frase o text pot expressar idees diferents —igualment vàlides o intel·ligibles— segons si es puntuava d'una manera o una altra.

Precisament, aquesta és una de les *gràcies* de dominar l'escriptura dels signes de puntuació: puntuar adequadament segons la idea que es vulgui exposar.

Finalment, alguns àudios i algunes imatges pretenen aportar la seva dosi d'expressivitat al material i contribuir, a la seva manera, a l'assimilació eficaç de continguts. En definitiva: volem un relat animat i distret d'una disciplina prou seriosa, com és la puntuació.

Però no allarguem més la presentació. Això sí: per acabar-la, una reflexió sobre un cas real abans d'entrar en matèria:

Volen dir el mateix aquestes dues frases, que, d'altra banda, segur que «us sonen»? On rau la diferència entre ambdues? Per què, de tot plegat?

- a) La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial.
[article 4 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, en la versió de la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer]
- b) La llengua catalana pròpia de les Illes Balears tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial.